

Sygn. akt II CSKP 338/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Jacek Widło

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa A. spółki akcyjnej w W.
przeciwko Gminie Miasto Kłodzko
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 7 lutego 2023 r.
w Izbie Cywilnej w Warszawie,
skargi kasacyjnej A. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 15 listopada 2019 r., sygn. akt I ACa 914/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 15 listopada 2019 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu po rozpoznaniu sprawy z powództwa A. S.A. w W. przeciwko Gminie Miasto Kłodzko o zapłatę na skutek apelacji strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego we

Wrocławiu z 31 maja 2019 r. oddalił apelację i zasądził od strony powodowej na rzecz strony pozwanej koszty postępowania apelacyjnego.

Powódka wniosła o orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym, aby pozwana zapłaciła na jej rzecz kwotę 80 285,34 zł wraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz kosztami procesu, w tym kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Powódka wskazała, że dochodzi zapłaty zaległych odsetek ustawowych (art. 481 k.c. w zw. z art. 90 ust. 3c ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r., poz. 2230 ze zm., dalej: u.s.o.), które z chwilą powstania nabrały samodzielnego charakteru wobec roszczenia głównego i mogą być dochodzone oddzielnie, a nawet niezależnie od wytoczenia powództwa głównego.

Na kwotę dochodzoną pozwem składają się odsetki naliczone od kwoty należności głównej za okres od 10 sierpnia 2014 r. do 6 czerwca 2017 r.

W dniu 21 września 2017 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Od powyższego nakazu pozwana skutecznie wniosła zarzuty, zaskarżając nakaz w całości i wnosząc o jego uchylenie, a także oddalenie powództwa i zasądzenie od strony powodowej kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Wyrokiem z 31 maja 2019 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu uchylił w całości nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu w dniu 21 września 2017 r. i oddalił powództwo.

T. S. prowadziła od 2009 do 2011 r. Przedszkole Niepubliczne P. w K. i złożyła wnioski o dotacje dla niepublicznych przedszkoli w latach 2009-2011. W latach 2009, 2010, 2011 otrzymywała comiesięczną dotację podmiotową przekazywaną przez stronę pozwaną. W 2009 r. otrzymała od pozwanego dotacje o łącznej wysokości 321 810 zł, w roku 2010 – 416 876,80 zł, natomiast w roku 2011 – 468 426 zł.

W dniach 15 do 23 marca 2012 r. [...] Izba Obrachunkowa w [...] przeprowadziła kontrolę prawidłowości naliczenia i przekazywania dotacji dla niepublicznych przedszkoli w latach 2009-2011 w Gminie Miasto Kłodzko, w tym dla przedszkola „P”.

Regionalna Izba Obrachunkowa wskazała, że dotacja dla niepublicznych przedszkoli w Gminie Miasto Kłodzko przypadająca na jednego ucznia powinna wynosić w 2009 r. nie 370,74 zł, lecz 510,39 zł; w 2010 r. nie 424 zł a 520,86 zł, zaś w 2011 nie 399, a 512,43 zł.

W dniu 13 kwietnia 2017 r. T. S. jako cedent zawarła z powódką jako cesjonariuszem umowę przelewu wierzytelności, na mocy której przeniosła wierzytelność odszkodowawczą wobec pozwanej stanowiącą równowartość różnicy między wypłaconymi dotychczas cedentowi dotacjami w związku z prowadzeniem niepublicznego przedszkola a dotacjami należnymi, obliczonymi zgodnie z u.s.o., wraz ze wszystkimi związanymi z nią prawami w całości.

Pismem z 24 kwietnia 2017 powódka wezwała pozwaną do zapłaty kwoty 349 608,09 zł wraz z odsetkami ustawowymi tytułem różnicy między dotacjami wypłaconymi T. S. w latach 2009 - 2011 a dotacjami należnymi.

Pozwem wniesionym 7 czerwca 2017 r. powódka wniosła o orzeczenie nakazem zapłaty, aby pozwana zapłaciła na jej rzecz kwotę 349 608,09 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz kosztami procesu. Podała, że nabyła wierzytelności od T. S. prowadzącej Niepubliczne Przedszkole „P”. w K..

W dniu 7 sierpnia 2017 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym. Następnie wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 23 lutego 2018 r. powyższy nakaz zapłaty został utrzymany w mocy w całości.

Na skutek apelacji pozwanej Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że nakaz zapłaty z 7 sierpnia 2017 r. uchylił i powództwo w całości oddalił oraz orzekł o kosztach postępowania. W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny dokonał ponownej oceny charakteru prawnego umowy cesji zawartej 13 kwietnia 2017 r. i uznał, że nie była to umowa cesji

powierniczej, jak przyjął Sąd Okręgowy, lecz umowa cesji z art. 509 k.c. Sąd odwoławczy uznał, że w świetle art. 90 u.s.o. charakter tego zobowiązania uniemożliwia dokonanie cesji wierzytelności.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy w rozpoznawanej sprawie uznał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Wskazał, że jako podstawę prawną dochodzenia roszczenia powódka powołała art. 90 ust. 2b u.s.o., zaś z ostrożności procesowej, jako podstawę wskazała również przepisy dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia, ponieważ jej zdaniem pozwana pozostała wzbogacona w związku z tym, że dotacja jest wypłacana w zaniżonej wysokości.

Sąd I instancji wskazał, że dla oceny prawnej roszczenia dochodzonego pozwem wiążący charakter ma wyrok Sądu Apelacyjnego z 11 marca 2019 r. w sprawie I ACa 845/18. Sąd orzekający jest związany oceną, że powód nie nabył skutecznie w drodze cesji wierzytelności, stanowiącej dopłatę do brakującej części dotacji opisanej w stanie faktycznym, przysługującej T. S. za lata 2009 - 2011. W pozwie powódka dochodziła również odsetek za okres od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty, zaś powództwo zostało w całości oddalone. Sąd Okręgowy wskazał, że dokonana przez sąd odwoławczy ocena prawna jest wiążąca i Sąd ją w pełni podziela.

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona powodowa, zaskarżając w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie art. 509 § 2 k.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. i w zw. z art. 90 ust. 2b u.s.o., art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 509 § 1 in fine k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, art. 58 § 3 k.c. w zw. z art. 65 k.c. poprzez jego niezastosowanie, art. 366 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, art. 233 § 1 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, art. 217 § 3 i § 1 k.p.c. Powódka wniosła o zmianę orzeczenia w całości poprzez zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kwoty 80 285,34 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz koszty procesu.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o oddalenie apelacji w całości oraz zasądzenie od strony powodowej na rzecz pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd II instancji uznał apelację strony powodowej za bezzasadną. Istota sprawy sprowadzała się do ustalenia, czy na stronę powodową przeszło skutecznie uprawnienie do dochodzenia wierzytelności stanowiącej odsetki ustawowe za trzy lata wstecz od daty wytoczenia powództwa od kwoty 349 608,09 zł, która stanowiła różnicę między dotacjami wypłaconymi dotychczas na rzecz T. S., a dotacjami jej należnymi. W tym zakresie wiążący charakter miał w ocenie Sądu zapadły pomiędzy tymi samymi stronami wyrok Sądu Apelacyjnego z 11 marca 2019 r. w sprawie o sygnaturze I ACa 845/18. W wyroku tym na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 23 lutego 2018 r. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że nakaz zapłaty z 7 sierpnia 2017 r. uchylił i oddalił powództwo strony powodowej. W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wskazał, że charakter zobowiązania wynikający z art. 90 u.s.o. uniemożliwia dokonanie cesji wierzytelności. Przemawia to za uznaniem, iż ze względu na właściwości zobowiązania pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego a beneficjentem dotacji cesja tego rodzaju wierzytelności jest niedopuszczalna. Środki publiczne przekazane zostałyby bowiem podmiotowi, który nie jest uprawniony do ich otrzymania, nie ma obowiązku wykorzystania ich na określony cel ani nie podlega kontroli co do ich wykorzystania. W konsekwencji na stronę powodową nie przeszło skutecznie uprawnienie do dochodzenia różnicy między wypłaconymi dotychczas dotacjami a dotacjami należnymi, obliczonymi zgodnie z u.s.o., a zatem powódka nie miała legitymacji do występowania wobec pozwanej z tego rodzaju roszczeniem.

Sąd Odwoławczy w składzie orzekającym w rozpoznawanej sprawie wskazał, że jest związany oceną dokonaną w wydanym przez Sąd Apelacyjny wyroku z 11 marca 2019 r., w świetle której powódka nie nabyła skutecznie wierzytelności, stanowiącej dopłatę do brakującej części dotacji, a przysługującej T. S. za lata 2009-2011. Co istotne, w pozwie złożonym w sprawie I C 2313/17 powódka dochodziła również odsetek za okres od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty, a powództwo zostało w całości oddalone. Uznać zatem należało, że strona powodowa nie miała legitymacji do występowania wobec pozwanej z tego rodzaju roszczeniem odsetkowym, skoro bowiem roszczenie o zapłatę kwoty głównej nie zostało skutecznie nabyte przez stronę powodową, to brak ważnej cesji

spowodował utratę legitymacji procesowej do dochodzenia jakichkolwiek roszczeń z tytułu dochodzonej należności. Odsetki w momencie powstania nie mają samodzielnego bytu i wywodzą się wprost od sumy głównej, w stosunku do której są procentowo (ułamkowo) określone i jako takie nie mogą mieć innego charakteru niż suma główna. Niezasadność zobowiązania głównego przesądza o niezasadności obowiązku zapłaty odsetek. Roszczenie o zapłatę kwoty głównej nie zostało skutecznie nabyte przez stronę powodową, wobec czego wykluczona została możliwość nabycia w drodze cesji przewidzianej w art. 509 k.c. wierzytelności odsetkowej. Mając na uwadze powyższe za nieuzasadnione uznać należało zarzuty apelacji naruszenia art. 509 § 2 k.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. i w zw. z art. 90 ust. 2b u.s.o. poprzez ich błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie.

Sąd Apelacyjny za chybione uznał również zarzuty naruszenia art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 509 § 1 *in fine* k.c. oraz art. 58 § 3 k.c. w zw. z art. 65 k.c. Na zmianę oceny zasadności tych zarzutów nie mogła wpłynąć wyrażona na piśmie wola stron umowy cesji przelania samych odsetek, w razie, gdyby cesja należności głównej była nieważna. Swoboda kontraktowania doznaje ograniczeń i podlega kontroli m. in. przez pryzmat zgodności umowy z właściwością (naturą) stosunku, ustawą i zasadami współżycia społecznego (art. 353¹ k.c.), a sama wola stron nie prowadzi do konwalidacji bezwzględnie nieważnej czynności prawnej.

Na powyższe orzeczenie Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną złożyła powódka, zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, tj. art. 509 § 1 *in fine* k.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. i w zw. z art. 90 ust. 2b u.s.o. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że niedopuszczalność przelewu zobowiązania głównego z uwagi na właściwość tego zobowiązania oznacza także niedopuszczalność przelewu samego zobowiązania odsetkowego liczonego od tej należności głównej, a to z uwagi na akcesoryjność zobowiązania odsetkowego oraz niewłaściwe zastosowanie ww. przepisu, art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 509 § 2 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie nieważności przelewu samej wierzytelności odsetkowej z uwagi na właściwość zobowiązania głównego, art. 353¹ k.c. w zw. z art. 509 § 1 *in fine* k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że niedopuszczalność przelewu należności głównej z uwagi na

właściwość zobowiązania implikuje wyłączenie swobody kontraktowania także w zakresie odsetek liczonych od ww. należności głównej i niedopuszczalnością ich przelewu.

Powódka zarzuciła również wyrokowi Sądu Apelacyjnego naruszenie przepisów postępowania, mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 366 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 11 marca 2019 r., w zakresie, w jakim oddalono roszczenie o dalsze odsetki, wiąże Sąd w niniejszej sprawie w sytuacji, gdy po wydaniu orzeczenia miała miejsce zmiana okoliczności i stanu prawnego, to jest strony potwierdziły cesję w zakresie samych odsetek w przypadku nieważności cesji należności głównej, art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c.

Powódka wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 15 listopada 2019 r. w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. W niniejszej sprawie skarżąca zarzuca przede wszystkim, iż doszło do naruszenia art. 509 § 1 k.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. i w zw. z art. 90 ust. 2b u.s.o. z uwagi na to, iż Sąd *ad quem* przyjął, że z uwagi na akcesoryjność roszczeń odsetkowych nieważność cesji należności głównej z powodu właściwości zobowiązania rozciąga się na należność odsetkową. Oznacza to niedopuszczalność przelewu wierzytelności odsetkowej, skoro niedopuszczalny z uwagi na właściwość zobowiązania jest przelew należności głównej. W ocenie skarżącej niedopuszczalność z uwagi na właściwość zobowiązania przelewu należności głównej, tj. należności z tytułu dotacji oświatowej, nie rozciąga się niejako „automatycznie” na zobowiązanie odsetkowe.

2. Roszczenie o odsetki ma charakter zawisły (akcesoryjny) wobec roszczenia o należność główną. Akcesoryjność jest terminem języka prawniczego służącym przede wszystkim opisaniu różnych zakresów zależności treściowej dwóch praw podmiotowych.

Nie można skutecznie przenieść wierzytelności, która nie powstała w majątku cedenta. W takim przypadku polskie prawo cywilne nie przewiduje odstępstwa od zasady, iż nie można przenieść na inną osobę więcej praw niż się samemu ma (*nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet*). Zgodnie z art. 516 *in princ.* k.c., zbywca wierzytelności ponosi względem nabywcy odpowiedzialność za to, że wierzytelność mu przysługuje. Skoro wierzytelność o odsetki może powstać jako należność od wierzytelności głównej, a zatem istniejącego prawa podmiotowego, to, po pierwsze, aby powstała pierwsza musi istnieć drugie, a ponadto skuteczność przelewu roszczenia zależy od tego, czy doszło do jego skutecznego nabycia przez cedenta.

Akcesoryjność roszczeń o odsetki za opóźnienie wyraża się uzależnieniem ich powstania od istnienia niespełnionego w terminie roszczenia o świadczenie pieniężne (roszczenia głównego). Związek roszczeń akcesoryjnych, które już powstały, z roszczeniem głównym może się różnie kształtować (zob. uchwałę połączonych Izb Sądu Najwyższego: Cywilnej i Administracyjnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 12 czerwca 1981 r., V PZP 3/81, OSNC 1982, Nr 7, poz. 92). Bez samego powstania zobowiązania głównego nie może dojść do powstania roszczenia o odsetki za opóźnienie.

Co do roszczeń akcesoryjnych, które nie pełnią funkcji zabezpieczającej, a więc takich jak roszczenia o odsetki za opóźnienie, przyjmuje się, że nie ma teoretycznie przeszkód, aby ich los był niezależny od losu roszczenia głównego. Niektóre regulacje prawne wręcz dają wyraz takiej niezależności, np. dotyczące terminów przedawnienia roszczeń akcesoryjnych. Istnieją jednak również rozwiązania oparte na założeniu o zależności roszczeń akcesoryjnych od roszczenia głównego także po ich powstaniu, np. art. 451 § 1 zdanie drugie k.c., pozwalający wierzycielowi zaliczyć to, co przypada na poczet danego długu przede wszystkim na związane z tym długiem zaległe należności uboczne, art. 466 zdanie pierwsze k.c., łączący z pokwitowaniem zapłaty długu domniemanie uiszczenia należności ubocznych, oraz art. 509 § 2 k.c., przewidujący przejście na cesjonariusza wraz z wierzytelnością pieniężną roszczenia o zaległe odsetki (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04, OSNC 2005, Nr 9, poz. 149).

Różnorodność powiązań akcesoryjnych między poszczególnymi prawami bądź uprawnieniami, stanowiąc każdorazowo odmienny samodzielny zakres zależności, nie pozwala na wskazanie jednolitej, ogólnej kategorii pojęciowej „akcesoryjności”. Przyjąć natomiast należy, że polega ona z reguły na tym, iż pierwsze może powstać jedynie w przypadku istnienia drugiego, a ponadto treść (wysokość) należności odsetkowej zależy od wysokości należności głównej, a w konsekwencji tylko w takim zakresie może być wykonywana (dochodzona). W pozostałym zakresie (np. co do dopuszczalności samodzielnego rozporządzenia roszczeniem o odsetki) niewykluczone jest uzyskanie przezeń samodzielności, a zatem dopuszczalne bywa przeniesienie roszczenia odsetkowego bez jednoczesnego przejścia należności głównej.

Zasadniczo natomiast w przypadku roszczeń o odsetki, zgodnie z art. 509 § 2 k.c., wraz z wierzytelnością przechodzą one na nabywcę. Nie oznacza to jednak, że roszczenie o odsetki zasadniczo nie ma od chwili powstania charakteru samoistnego, o czym będzie mowa w dalszej części uzasadnienia.

3. W niniejszej sprawie istotne jest ustalenie zależności należności odsetkowych od wierzytelności (należności głównej) oraz tego, czy i w jakim zakresie istnienie oraz wysokość ostatniej wpływa na powstanie, wysokość oraz dopuszczalność rozporządzenia pierwszą (o odsetki). Bez ustalenia istnienia tej drugiej oraz jej podstawy prawnej i natury prawnej (właściwości) nie można dokonać wiążących ustaleń co do istnienia i wysokości roszczeń o odsetki. Bez takiego ustalenia przedwczesne byłoby dokonanie oceny, czy i w jakim zakresie skarżąca mogła skutecznie nabyć należność odsetkową na podstawie umowy przelewu, która skutkowała „oderwaniem” roszczeń o odsetki od wierzytelności, z której ewentualnym powstaniem były one powiązane akcesoryjnie.

4. Oceniając zarzuty skarżącej nie można pominąć okoliczności, które dotyczyły oceny istnienia i dopuszczalności rozporządzania wierzytelnością, od której należności odsetkowe są dochodzone w niniejszej sprawie.

5. W ocenie skarżącej, jeżeli wykluczona jest z uwagi na właściwość zobowiązania cesja należności głównej, to skutek ten nie rozciąga się na

należności odsetkowe, w przypadku której nie ma prawnych przeciwwskazań do dokonania cesji.

6. Sąd I instancji wskazał, że dla oceny prawnej roszczenia dochodzonego pozwem wiążący charakter ma wyrok Sądu Apelacyjnego z 11 marca 2019 r. Również Sąd drugiej instancji uznał, że jest związany oceną, to jest, że powódka nie nabyła skutecznie w drodze cesji wierzytelności, stanowiącej dopłatę do brakującej części dotacji opisanej w stanie faktycznym, przysługującej T. S. za lata 2009 - 2011. Sąd wskazał, że jest związany oceną dokonaną przez Sąd Apelacyjny w wyroku z 11 marca 2019 r., zapadłym między stronami, że powódka nie nabyła skutecznie w drodze cesji wierzytelności, stanowiącej dopłatę do brakującej części dotacji.

W wyroku tym, jak wynika z ustaleń Sądu *ad quem* w niniejszej sprawie, Sąd Apelacyjny na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 23 lutego 2018 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że nakaz zapłaty z 7 sierpnia 2017 r. uchylił i powództwo strony powodowej oddalił.

7. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd zaznaczył, że charakter zobowiązania wynikający z art. 90 u.s.o. uniemożliwia dokonanie przelewu wierzytelności. Przemawia to za uznaniem, iż ze względu na właściwości zobowiązania pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego, a beneficjentem dotacji, cesja tego rodzaju wierzytelności jest niedopuszczalna. Środki publiczne przekazane zostałyby bowiem podmiotowi, który nie jest uprawniony do otrzymania środków publicznych, nie ma obowiązku wykorzystania ich na określony cel i nie podlega żadnej kontroli co do wykorzystania tych środków. Skoro tak, to na stronę powodową nie przeszło skutecznie uprawnienie do dochodzenia różnicy między wypłaconymi dotychczas dotacjami, a dotacjami należnymi, obliczonymi zgodnie z u.s.o., czyli strona powodowa nie miała legitymacji do występowania wobec strony pozwanej z tego rodzaju roszczeniem.

8. Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny stwierdził, że skarżąca (powódka) nie miała legitymacji do występowania wobec pozwanej z tego rodzaju roszczeniem odsetkowym. Skoro bowiem, jak wskazał, roszczenie o zapłatę kwoty głównej nie zostało skutecznie nabyte przez stronę powodową, to brak ważnej cesji

spowodował utratę legitymacji procesowej do dochodzenia jakichkolwiek roszczeń z tytułu dochodzonej należności.

9. Sądowi Najwyższemu z urzędu jest wiadome, iż w powyższej sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z 11 marca 2019 r. Sąd Najwyższy wyrokiem z 17 sierpnia 2022 r., II CSKP 58/22, uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego. Tym samym odpadła okoliczność uzasadniająca uznanie, iż w niniejszej sprawie Sąd II instancji pozostaje związany prawomocnym orzeczeniem z 11 marca 2019 r.

10. W uzasadnieniu wyroku z 17 sierpnia 2022 r. Sąd Najwyższy wskazał między innymi, że zadeklarowanie w ustawie uprawnienia do uzyskania dotacji po spełnieniu pewnych warunków oznacza, że podmiot, który te warunki spełnił, realizuje zadania publiczne i oczekuje zaangażowania w nie środków publicznych w zapowiadanej wysokości, ma prawo zakładać, iż jego uzasadnione oczekiwania zostaną zrealizowane. Z niewykonaniem takiego publicznego zobowiązania można wiązać określone w prawie cywilnym konsekwencje przewidziane w art. 471 k.c. na okoliczność niewykonania zobowiązań wywodzących się z różnych źródeł, gdyż powstają one w sferze majątkowej, a zatem normowanej prawem prywatnym realizującego zadania publiczne i uprawnionego do dotacji. Warunkiem skutecznego dochodzenia roszczenia jest jednak stwierdzenie, że zadanie publiczne zostało wykonane w taki sposób i w takim stopniu, w jakim byłoby wykonane przy wykorzystaniu dotacji, której realizujący zadanie mógł zasadnie oczekiwać.

Sąd Najwyższy uznał także, za słuszne zarzuty powódki podniesione w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego. Podkreślił, że strony umowy przelewu prawidłowo określiły przedmiot tej umowy, skoro czynność miała miejsce po upływie lat budżetowych, za które – zgodnie z twierdzeniami powódki i zapisami w umowie przelewu – pozwana wypłaciła zaniżoną dotację. Po zakończeniu roku budżetowego uprawnienie do otrzymania dotacji wygasło, natomiast możliwe było powstanie roszczeń odszkodowawczych obejmujących naprawienie szkody, jaka

powstała w majątku beneficjentki na skutek wypełnienia celów, których realizacji miała służyć dotacja, kosztem jej majątku – na skutek nieotrzymania dotacji.

W uzasadnieniu powołanego wyroku Sąd Najwyższy uznał też, że przedmiotem cesji było roszczenie odszkodowawcze.

11. Ocena ta nie pozostaje bez wpływu na ustalenia w niniejszej sprawie. W konsekwencji bowiem przyjęcia powyższego stanowiska, które Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela, w sprawie konieczne jest ustalenie dopuszczalności i skuteczności rozporządzenia należnościami odsetkowymi z uwzględnieniem ich podstawy, tj. źródła ich powstania.

12. Niedopuszczalność przelewu zobowiązania głównego z uwagi na właściwość tego zobowiązania może także skutkować niedopuszczalnością przelewu zobowiązania odsetkowego od należności głównej. Nie jest to jednak regułą, co oznacza, że *a limine* nie można przyjąć, iż w każdym wypadku zobowiązanie odsetkowe nie może być dochodzone samodzielnie wówczas, gdy wierzytelność główna nie podlega przepisom o przelewie. Każdorazowo bowiem konieczna jest ocena celu i charakteru zobowiązania, co w szczególności dotyczy wierzytelności pieniężnych i mających taki charakter roszczeń o odsetki. W takim bowiem przypadku istnienie i wymagalność należności głównej nakazują raczej przyjąć, że pieniężny charakter wierzytelności (która z natury nie polega na konieczności osobistego spełnienia przez dłużnika) świadczy o tym, iż bez względu na jej źródło może ona podlegać dyspozycjom przez zainteresowanych (rozporządzeniom). Kluczowe w związku z tym jest ustalenie jej istnienia, bowiem to od istnienia wierzytelności głównej zależy istnienie roszczeń o odsetki.

13. Powódka podniosła, że nabyła na podstawie cesji powierniczej cywilnoprawnej wierzytelności stanowiące skapitalizowane odsetki ustawowe za trzy lata wstecz od daty wytoczenia powództwa od kwoty 349 608,09 zł, które to odsetki z chwilą powstania nabrały samodzielnego charakteru wobec roszczenia głównego i mogą być dochodzone oddzielnie, a nawet niezależnie od wytoczenia powództwa głównego (art. 481 k.c. w zw. z art. 90 ust. 3c u.s.o.).

Kapitalizacja odsetek jest rozumiana jako doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy. Zgodnie z art. 482 § 1 k.c. dochodzi wówczas do przekształcenia

zaległych odsetek w świadczenie główne i od chwili doliczenia nie można już mówić o istnieniu odsetek (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 lutego 2015 r., V CSK 329/14). Tego skutku nie wywiera skapitalizowanie odsetek tylko przez wyrażenie ich w kwocie pieniężnej, ale bez doliczenia do sumy głównej. Jest to jedynie sposób wyrażenia wymagalnych odsetek (wyrok Sądu Najwyższego z 20 lutego 2015 r., V CSK 329/14).

Nic nie stoi na przeszkodzie w nabyciu w drodze przelewu roszczeń o odsetki jako samodzielnej wierzytelności. Odsetki ustawowe pozostają należne od dnia wymagalności wierzytelności, pod warunkiem istnienia wierzytelności głównej warunkującej powstanie roszczenia o odsetki. Jeżeli odsetki stały się wymagalne, wówczas co do zasady mogą być przedmiotem samodzielnego obrotu prawnego. W tym sensie nie mają charakter zawisłego od należności głównej. W przypadku wierzytelności pieniężnej nie można ograniczyć się do stwierdzenia, iż z uwagi na to, że charakter zobowiązania wynikającego z art. 90 u.s.o. uniemożliwia dokonanie cesji wierzytelności, a to ze względu na właściwości zobowiązania pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego a beneficjentem dotacji, to tym samym wykluczona jest cesja skapitalizowanej wierzytelności odsetkowej. Abstrahując od oceny źródła należności odsetkowej w okolicznościach niniejszej sprawy należy podkreślić, że – z uwagi na jego ocenę dokonaną przez Sąd *meriti* – czym innym jest rozstrzygnięcie tego, czy należą się cesjonariuszowi środki publiczne (skoro te są przyznawane na określony cel cedentowi), a w konsekwencji cel ich przyznania wyklucza zadysponowanie nimi w drodze przelewu na rzecz osoby trzeciej, czym innym zaś to, czy możliwe jest zadysponowanie przez uprawniony do dotacji podmiot roszczeniem o odsetki, które takiej natury jak należność główna (w świetle u.s.o.) nie mają. Nie można niedopuszczalności cesji roszczenia o odsetki wywodzić z ich akcesoryjnego charakteru. Zależność ta bowiem nie prowadzi do wniosku, iż sama właściwość wierzytelności głównej przekłada się na właściwość odsetek. Przeciwnie, funkcja wierzytelności odsetkowej (w szczególności w przypadku dochodzenia odsetek za opóźnienie) pozostaje zasadniczo odmienna. Nie można, jak już zaznaczono, zapominać, że roszczenie o odsetki, mimo ich akcesoryjnego charakteru, ma charakter samodzielny w tym sensie, iż może oderwać się od losów długu

głównego. W szczególności co do zasady może być przedmiotem odrębnych od należności głównej rozporządzeń, w tym zrzeczenia się przez uprawnionego. Nie można zatem twierdzić ani *a limine* przyjąć, że właściwość wierzytelności głównej niejako „promieniuje”, oddziałuje na ocenę właściwości należności odsetkowej i ta ostatnia tym samym automatycznie pozostaje tożsama z naturą wierzytelności głównej. Jedynie na marginesie wypada przypomnieć, że szczególne zasady dotyczą odsetek od roszczeń o charakterze odszkodowawczym.

14. W tym kontekście Sąd *meriti* nie dokonał właściwej oceny prawnej oświadczenia z 1 kwietnia 2019 r., zgodnie z którym w przypadku, gdyby z jakichkolwiek przyczyn umowa cesji okazała się bezskuteczna, nieważna czy niewywołująca skutków prawnych wobec tylko należności głównej, postanowienia umowy odnośnie należności odsetkowej pozostają w mocy. W uzasadnieniu wyroku wskazano, że ze względu na właściwości zobowiązania pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego a beneficjentem dotacji, cesja wierzytelności stanowiącej różnicę między wypłaconymi dotacjami a dotacjami należnymi oraz odsetek od tej kwoty jest niedopuszczalna, a sama wola stron umowy cesji utrzymania w mocy tej umowy, potwierdzona nawet zeznaniami jednej ze stron umowy, nie może prowadzić do konwalidacji bezwzględnie nieważnej czynności prawnej.

Sąd drugiej instancji powinien dokonać w kontekście powyższych ustaleń oceny charakteru powołanego oświadczenia (w szczególności tego, czy dotyczy należności odsetkowych od roszczenia odszkodowawczego czy też od należność z tytułu dotacji - uprawnienia do jej otrzymania), oraz tego, czy przy uwzględnieniu natury należności oświadczenie to kreowało, względnie modyfikowało zakresowo stosunek cywilnoprawny między stronami. Konieczne jest przy tym uwzględnienie treści umowy oraz właściwości zobowiązania (art. 353¹ k.c. w zw. z art. 509 § 1 *in fine* k.c.).

15. Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c., orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby.

W zakresie związania Sądu *meriti* prawomocnym orzeczeniem uwzględnić należy stan ukształtowany po wydaniu wyroku z 17 sierpnia 2022 r., II CSKP 58/22, znany Sądowi Najwyższemu w niniejszej sprawie z urzędu. Uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego z 11 marca 2019 r. powoduje, iż Sąd *ad quem* w niniejszej sprawie w odniesieniu do ustalenia dopuszczalności cesji należności odsetkowej nie będzie związany oceną dokonaną w tym orzeczeniu, w zakresie, w jakim ustalenie to może wpływać na ocenę dopuszczalności przelewu wierzytelności o odsetki.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., uchylił zaskarżony wyrok Sądu drugiej instancji i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z treści art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 i art. 108 § 2 k.p.c